

YTTRANDE
2006-09-21

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över betänkandet Ny häkteslag - Häktesutredningen (SOU 2006:17)

Sveriges Kristna Råd har beretts tillfälle till att yttra sig över betänkandet NY HÄKTESLAG – HÄKTESUTREDNINGEN.

Sveriges Kristna Råd (SKR) består av 25 medlemskyrkor och 3 kyrkor som är observatörer. Dessa 28 kyrkor representerar tillsammans praktiskt taget alla kristna kyrkor och samfund i Sverige.

Inledning

Skämtsamt sägs det ibland att människorna består av dömda och ännu inte dömda. Detta uttryck har blivit något av ett talesätt bland dem som sitter häktade. Den som är häktad betraktas enligt svensk rättsuppfattning som oskyldig, men många blir ändå utsatta för förnedrande kränkningar t ex genom utdragna häktetider. De som drabbas av detta känner sig dömda på förhand.

I kristen förkunnelse och själavård hävdas att ingen har rätt att se ner på en annan människa och reducera eller förneka någon dess värde som människa. Det betyder självklart inte att alla människor är goda och i allmänhet utan svagheter och brister. Vi är alla varelser som gör fel, uppträder oanständigt och skadar varandra. Poängen är att det onda i en människa inte innebär någon inskränkning i hennes människovärde. Alla människor har rätt att inte utsättas för kränkningar och till att på ett rättssäkert och humant sätt få sin sak prövad av domstol.

Med denna utgångspunkt vill SKR lyfta fram fyra olika områden som vi anser inte blir tillfredsställande stärkta i betänkandet om ny häkteslag.

Restriktioner med besöksförbud. (Kap 4)

Europarådets ”Committee for Prevention of Torture”, CPT, (som i utredningen något förbryllande kallas tortyrkommittén) har i ett antal rapporter kritiserat det svenska rättsväsendet för de långa isoleringstiderna som häktade utsätts för, när de av åklagaren beläggs med restriktioner. I denna kritik har också EU:s kommissionär för mänskliga rättigheter instämt.

I de flesta andra västeuropeiska länder hålls den häktade i institutioner med möjlighet till gemenskap och tillgång till massmedia liksom rätt att ta emot besök efter en betydligt kortare tid i häkte.

Vi noterar med vilken skärpa kommittédirektiven anger att restriktioner skall utvärderas, men menar att det inte är tillräckligt med formuleringen ”För att kunna möjliggöra en effektiv brottsutredning och lagföring finns i vissa fall behov av att meddela en häktad person olika restriktioner”. Enligt vår mening utsätts merparten av alla häktade för en alltför lång tid av mycket omfattande restriktioner. Vi efterlyser skrivningar som förhindrar att de redan nu omfattande kraven från åklagare ytterligare skärps.

Dessutom anser vi att termen ”förundersökningsledare” är olycklig, eftersom den inte anger på vilken nivå denna befinner sig i organisationen. I förslaget till ändring av 24 kap 5a§ i Rättegångsbalken nämns bara, att åklagares begäran om restriktioner skall prövas. I not 56 sid 52 skriver man: ”det torde endast i undantagsfall komma i fråga att någon annan än åklagare beslutar om restriktioner, t ex om en polismyndighet beslutar om restriktioner avseende en gripen i avvaktan på att en åklagare övertar förundersökningen”. Desto större skäl att inte använda termen ”förundersökningsledare” i lagtexten.

På sidan 111 beskrivs restriktioner med följande mening: ”Det är viktigt att notera att även om en intagen har ålagts restriktioner, innebär detta inte nödvändigtvis att den eller de rättigheter som berörs är helt inskränkta.” Vår erfarenhet är att detta upplevs som ett hot av de häktade. Man utlovas lättnader till exempel i besöksrätt mot en mer positiv attityd gentemot utredningen. Det finns för närvarande ingen möjlighet att granska eller pröva åklagarens bedömning, när det gäller de olika inskränkningarnas form eller nivå. Därför är det nödvändigt att den domstol som beslutar om restriktionerna också får bedöma åklagarens grund för sina krav. Detta gäller i synnerhet när restriktionerna handlar om att inskränka möjligheten för minderåriga barn att få träffa sina häktade föräldrar. Här behövs en mycket stramare hållning gentemot åklagarens krav på besöksförbud. Beslut om att hindra besök av barn och förhindrande av fysisk beröring mellan barn och föräldrar måste beslutas av den domstol som fastställer de restriktioner som den häktade skall utsättas för.

Till detta skall läggas de olika lokala variationerna som statistiskt kan påvisas. Åklagare i Göteborg kräver ofta längre och mer långtgående restriktioner än åklagare i t.ex Stockholm. Med en objektiv och krävande domstolsbehandling av åklagarens begäran om restriktioners längd och vilken nivå restriktionerna skall ligga kan en större enhetlighet i denna fråga erhållas.

Vi föreslår att det i den nya häkteslagen skall slås fast att en tingsrätt skall ta ställning till

- om åklagarens krav på restriktioner är skäligen
- om den häktade skall åläggas restriktioner
- vad dessa restriktioner skall innebära.
- beslut om restriktioner skall kunna överklagas i högre rätt.
- detta beslut skall prövas vid varje omhåtningsförhandling

Utövande av religion.

Kriminalvården har genom KVFS 2006:2 en organisation för andlig vård. Präster, pastorer och diakoner arbetar med själavård på landets alla häkten. De har också till uppgift att förmedla kontakter mellan häktade och själavårdare från den häktades egen trosuppfattning. Dock förekommer att åklagare av olika skäl nekar företrädare för andra trossamfund än de vanligaste kyrkorna i Sverige att besöka häktade som är belagda med restriktioner. Vi menar att detta är ett brott mot religionsfriheten.

I förslaget till den nya Häkteslagen kap 2 § 7 sägs att en intagen skall ges tillfälle att utöva sin religion och livsåskådning i den utsträckning det är möjligt med hänsyn till ordning och säkerhet. Momentet bör stärkas i enlighet med Regeringsformen kap 2, § 1, där varje medborgare gentemot det allmänna är tillförsäkrad religionsfrihet. Det innebär en frihet att ensam eller tillsammans med andra utöva sin religion.

Moment 6 i Regeringsformen kan inte begränsas av annan lag. Det måste klart framgå i en häkteslag att man inte får hindra själavårdare från att besöka de häktade som vill och behöver ha besök av företrädare från den egna trosuppfattningen.

Åklagarens rätt att granska korrespondens.

I förslaget till ny häkteslag Kap 2 § 13 anges att skriftliga handlingar till eller från den intagnes offentliga försvarare, en svensk myndighet eller ett internationellt organ som har av Sverige erkänd behörighet att ta emot klagomål från enskilda alltid skall vidarebefordras utan att granskas, om det inte finns anledning att anta att uppgiften om avsändare är oriktig. Här bör även brev till förordnad själavårdare på enheten finnas med. Inte heller i förarbetet nämns denna möjlighet, att skriftligen få meddela sig med präst, pastor eller diakon som arbetar med den andliga vården på enheten.

Yppandeförbud.

Enligt svensk rättsuppfattning är den häktade oskyldig tills dom fallit. Detta bör klart framgå i den nya häkteslagen. Att kunna granska och analysera en häktningsförhandling, ett beslut om häktning och restriktioner är därför nödvändigt. En häktad rycks bort från sitt sociala sammanhang och de mänskliga kontakterna ersätts av möten med utredande poliser, åklagare, kriminalvårdspersonal samt präster, pastorer och diakoner som arbetar med andlig vård i Kriminalvården. För att förhindra långtgående skador måste isolering och restriktioner hävas så snart som möjligt, så att den häktade kan återknyta kontakten med sitt vanliga liv.

Alltför ofta åläggs advokater och andra med yppandeförbud. Detta innebär att insynen också vid häktesförhandlingar minskar, och det blir svårt att bedöma åklagarens krav på restriktioner för den tilltalade. Därför bör häkteslagen också stadga hur och i vilken omfattning åklagarens krav på häktning och restriktioner skall kunna förmedlas till allmänheten.

Avlutning

Detta yttrande har beretts av Kjell Mazetti, konsulent för den andliga vården i kriminalvården, och Lennart Molin, direktor för ekumenisk diakoni/ kyrka och samhälle, vid Sveriges Kristna Råd.

Dag som ovan

Sven-Bernhard Fast
generalsekreterare